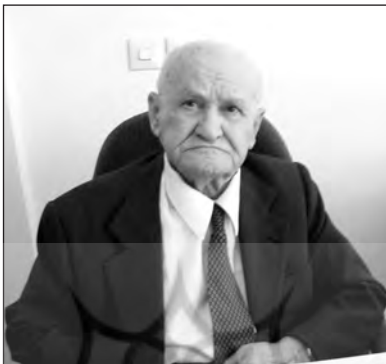

دیدگاه دکتر منوچهر فرهنگ، اقتصاددان ارشد ایران و عضو هیأت تحریریه ماهنامه «اقتصاد ایران»

کسری می نامند. در سال های اخیر، با وجود افزایش قیمت نفت، درآمد دولت با مخارجش تطبیق نیافته و همواره کسری بودجه وجود داشته است. جریان تغییر قیمت ها و تورم مزمن، به صد زبان در جریان اقتصادی قابل توضیح است، اما آنچه بر آن تأکید می شود، اتخاذ سیاست مناسب پولی، مالی و سرمایه گذاری و تولید به صورت توأم است - تا زمانی که جریان تشدید تورم سیر نزولی بگیرد و انتظارات تورمی شکسته شود. به عنوان یک سیاست، سهمیه بندی هم، خوب و بد خود را دارد. در نظر بگیرید: زمانی که دولت بنزین را سهمیه بندی می کند، این اقدام افزایش قیمت کرایه و خدمات تاکسیرانی را به دنبال خواهد داشت. بنابراین، این طور نیست که در اقتصاد، دولت کار خود را انجام دهد و متوقع باشد که هیچ اتفاقی نیفتد. در این حال، فشارهای تورمی از هر سو پدیدار می شوند که متناسب با آن باید سیاست های وارداتی و تولیدی مناسب اتخاذ گردند.

افزایش سریع سطح قیمت ها همراه با نرخ بالای رشد نقدینگی طی چند سال اخیر، تورم را به یکی از عمده ترین معضلات اقتصاد کشور تبدیل کرده است. مهم ترین و بنیادی ترین علت تورم در ایران، تأمین کسری بودجه از طریق استقراض از بانک مرکزی و به تبع آن، افزایش نقدینگی است که موجب افزایش بی سابقه تقاضا شده و تورم فزاینده را فراهم می آورد. در مقابل، به دلیل کمبود سرمایه گذاری در بخش های کلیدی تولید، رشد سریع عرضه به موازات رشد سریع تقاضا، امکان پذیر نبوده و در نتیجه، قیمت ها با آهنگی صعودی افزایش یافته و تورم پدید آمده است.

از طرفی، خرج عواید نفتی با تغییر هر چه سریع تر قیمت ها همراه است که باید در این مورد، تأمل بیشتری صورت بگیرد، زیرا خرج بیشتر دلارهای نفتی متعاقباً موجب افزایش بیشتر قیمت ها و تشدید تورم خواهد شد. با شرایط موجود، راهکار پیشنهادی این است که با رعایت جوانب لازم، سرمایه گذاری صورت گیرد که این سرمایه گذاری، خود از جنس تقاضا است؛ یعنی باز هم خرج و تشدید تورم. اما این معضل، زمانی که خرج ها در تأمین سرمایه گذاری منجر به تولید شوند، مرتفع خواهد شد.

کنترل قیمت ها در اقتصاد بازار؟

در اقتصاد، بازار حرف اول را می زند. در مورد نحوه کنترل قیمت ها، این سیستم بازار است که باید قیمت ها را کنترل کند. تنها در این مورد است که اطمینان حاصل می شود تمام قیمت ها به طور همزمان کنترل شده اند. کنترل دستوری، موردی و مقطعی یک یا چند قیمت، راه حل مشکل تورم نیست. تجارب کشورهای مختلف نشان داده است که سیاست کنترل قیمت ها - که به نام سیاست های درآمدی موسوم است - در بلندمدت کارآ نبوده و شکست می خورد. البته در شرایطی مثل شرایط کنونی ما که عواید نفتی داریم، مبارزه با تورم به یکباره امکان پذیر نیست و به زمان و اتخاذ سیاست های مناسب نیاز دارد. برای کاهش وابستگی به این عواید نفتی، باید تولید و رشد اقتصادی را افزایش دهیم، همان کاری که کشورهای غیرنفتی انجام می دهند. کشور فرانسه، نفت ندارد ولی این امر با رشد و توسعه اقتصادی آن مغایر نیست، یعنی کالایی مثل خودروی پژو را تولید می کند که بازار جهانی دارد. ما هم باید کالاهای نوظهور بسازیم. افزایش سطح تکنولوژی و رقابت و توجه به مزیت ها، لازمه گذر از مشکلات کنونی است.

مزیت های ایران

ما در بخش نفت، پتروشیمی و موقعیت جغرافیایی کشورمان مزیت های بسیاری داریم. توسعه تکنولوژی و ترویج آن، کلید حل مشکل است که برنامه ریزی و مدیریت متکی بر اصول علمی و بهره وری را می طلبد. بنابراین، برای مهار تورم باید سیاست های پولی و مالی به صورت مناسب اتخاذ شوند و لازم است با توجه به نشانه هایی که از بازار دریافت می کنیم، تولید یا واردات را افزایش دهیم. البته با افزایش واردات، کسانی که همان کالا را در داخل تولید می کنند، ناراضی خواهند بود، لذا لازم است مزیت ها را مورد بازنگری قرار دهیم. کلام آخر این که اتخاذ سیاست های مناسب پولی، انضباط مالی و بودجه ای دولت، از جمله توازن در بودجه و حمایت از سرمایه گذاری و تولید، راه های مهار تورم هستند. ■

باید سیاست سرمایه گذاری با سیاست صادرات و واردات به صورت همزمان مدنظر قرار گیرد و این جریان ادامه یابد تا تعادل میان خرج و تولید برقرار و تورم متوقف شود. بنابراین، تا زمانی که سرمایه گذاری های جدید موجب افزایش سطح تولید نشده، مردم چاره ای جز تحمل وضع موجود ندارند. به عنوان مثال، وقتی قیمت کالایی افزایش می یابد، لازم است سریعاً عرضه آن بالا برود، ولی البته امکان سرمایه گذاری و افزایش سریع تولید را نداریم. پس چه باید بکنیم؟ در این مورد باید به واردات متوسل شویم که این کار موجب جلوگیری از تغییر بیشتر قیمت ها می شود. بنابراین همزمان با سرمایه گذاری برای تولید بیشتر، به صورت مقطعی واردات را افزایش می دهیم تا به افزایش تقاضای ناشی از همین سرمایه گذاری پاسخ دهیم.

خوب و بد واردات

البته دولت باید راهکاری اساسی برای مهار تورم اتخاذ کند زیرا واردات کالاهای خارجی نیز به دلیل بالا بودن قیمت ارز گران تمام می شود و تورم را تشدید می کند.

واردات از همین عواید نفتی تأمین مالی می شود و تا زمانی که در مجموع سیستم، تعادل اقتصادی برقرار شود، ادامه می یابد. جریان تورم یک جریان پویا است و تا وقتی خرج از منابع نفتی صورت می گیرد، وجود خواهد داشت. باید اضافه کنیم، اقتصاد ایران دچار رکود تورمی است که نرخ های تورم و بیکاری در آن هر دو بالا هستند.

شرایط طوری است که اگر برای کاهش تورم، نقدینگی را کاهش دهیم با کاهش حجم پول، بیکاری تشدید می شود. لذا باز هم به همان نقطه اول بر می گردیم. یعنی افزایش سرمایه گذاری و تولید راه حل مسأله است.

سیاست تأمین مالی کسری بودجه از طریق انتشار پول، سیاست ناعادلانه ای است و تورم حاصل شده بین قشرهای مختلف جامعه موجب نابرابری در توزیع درآمدها می گردد که البته سبب می شود دولت، منابع بیشتری برای هزینه کردن داشته باشد. این روش را اصطلاحاً "پولی کردن